

Ročník XXI.

únor 2012

číslo 2

Krátký jsou dny –
z odpolední do postele
z postele na odpolední

Raz, dva, tři
je tady víkend

Čtyři, pět, šest
a jsme u konce

Vladimír Hrdina



Foto: Marcel Putera

Úvodem

Hubujeme na poměry. Řada politiků a úředníků pouze předstírá starost o stát, občany a dobré hospodaření. Dokud nebudou na přední místa vybíráni lidé charakterní, nepohne-
me se k lepšímu. Vidíte jinou možnost?

Opět jsme mysleli na Jana Palacha – nebyl lhotejný, záleželo mu na budoucnosti země. Nechce po nás, abychom se upalovali ... ale líbivé řečičky bez činů jsou podvodem. Modlitba bez práce a činů je také opovržlivostí. Václav Havel za svá slova také ručil.

Vidíte, že by ještě někdo nás věřící potřeboval? „To byla v kostele krásná svatba“. „To byl v kostele pěkný pohřeb.“ „Poutě se zúčastnilo mnoho lidí.“ „Na setkání s papežem přišlo mnoho lidí.“ ... Pohnulo to s někým? Kolik znáte lidí, kteří se tím nechali ovlivnit? Když jsme ještě měli lidi v kostele nebo na hodinách náboženství, nedokázali jsme je zaujmout. Řada vlaků nám ujela. Nechci vést pesimistické řeči; ale je za pět minut dvanáct nebo už půl druhé? I poslední koncil měl strašné zpoždění. I v církvi stále okřikujeme ty, kteří upozorňují na to, s čím je třeba hnout. /v

NESNADNÉ PUZZLE

Ježíš inkognito mezi chátrou (evangelium

1. neděle v mezidobí)

Biskup bez kolárku mezi homosexuály
a rozvedenými (Mons. Gaillot)

Prezident v pivovarské hospodě
(Havel v Trutnově)

Arcibiskup ve svetru v pivnici (kdy?, kde?)

Ježíš, žrout a pijan vína, přítel hříšníků
a nevěstek (Lukášovo a Matoušovo evangel.)

Prezident čerpá benzin (Svoboda nad Úpou
od r. 1990...)

Biskupové čistí septik (Valdice, věznice
Kartouzy 1961)

Kněz kritizuje berly, mitry, pompu prelátů
(Abbé Pierre)

Zákaz církevního pohřbu, za rakvi biskupové

a kněží v talárech (Edith Piaf, +Paříž 1963)

Papež popíjí ve sklepech s dělníky (Jan XXIII.,
Vatikán 1961)

Mše v kravatě bez stoly, alby, ornátu a s číš-
kami s vínem (Ratzinger, Wolfesing 1976)

Kardinál umírá v nevěstinci (Daniélou,

Paříž 1974; zachraňoval čest francouzského
prezidenta)

Prezident zvoní u dveří jeptišek (Janské
Lázně 1990)

Biskup na obědě v nádražní restauraci (kdy?,
kde?)

Láska a Pravda na popravišti (Kalvárie,
Jerusalem)

Zločinec svatořečen (lotr na kříži)

dále už doplňujte sami... je toho víc...

Masopust 2012

Jan Rybář

Jeden sibiřský trestanec napsal
na pohlednici z Gulagu:

Hledal jsem Boha a On se mi vyhnul.

Hledal jsem svou duši a nenašel ji.

Hledal jsem svého bratra a našel

všechny tři.

JAK SE S NÁMI CÍTÍ TI DRUZÍ?

„Jedním z našich největších hříchů může být rozdělení nás křesťanů“, říká Prof. Waclaw Hryniewicz, vedoucí Katedry pravoslavné teologie Ekumenického institutu Katolické univerzity v Lublinu.

Na II. Vatikánu začal po letech odporu a neochoty odvážný proces otevírání římskokatolické církve ekumenismu. Jaké úkoly nás čekají?

V římskokatolické církvi stále existuje přesvědčení, že je v ní obsažena „plnost milosti a pravdy“ a „plnost spásitelných prostředků“, zatímco jiní křesťané mají z nich pouze „elementy“. Tyto formulace brání skutečnému chápání pravdy. Pravda má totiž osobní charakter. Pro křesťana je pravdou především Kristus. On sám řekl: „Já jsem cesta, pravda a život“ (J 14,6).

Nepromeškali jsme příležitost jubilejního roku 2000? Neměli jsme místo publikování deklarace Dominus Iesus raději vyhlásit poselství, ve kterém by křesťané společně vyznali svou víru v Krista?

Lituji, že jsme se jako křesťané neshodli na text, který by byl společným vyznáním víry v Krista. Mělo jít o společný text bez té nešťastné klasifikace, kdo si plně zaslouží jméno církev a kdo je pouze církevním společenstvím. Deklarace Dominus Iesus vnesla do našich vzájemných vztahů mnoho napětí. ... Některé církve dokonce navrhovaly ukončení práce na tomto dokumentu. Zejména evangelici se ptali: když nejsme považováni za církev, jaký smysl má vlastně další spolupráce?

Máme co činit s ekumenou návratu do jediné konkrétní církve?

Naštěstí si uvědomujeme, že se dnes neuvazuje o ekumeně návratu do nějaké konkrétní církve, ze které jiní odešli. Tento názor zastává snad jen oficiální pravoslavná doktrína. ...

Mnoho věroučných problémů má v různých státech politický charakter. Jak pak oddělit zdravé ekumenické zrno od politických plev?

Je to věkovitý problém. Co bylo příčinou největšího konfliktu mezi Východem a Západem – politika! Nesprávně spojujeme datum schizmatu s datem 1054. To je datum především symbolické. Mnohem horší byly pozdější události. V roce 1204 křižáci dobyli a barbarsky vyloupili Konstantinopol. Po vyjití řeckokatolické církve z katakomb, zejména na Ukrajině a v Rumunsku, došlo k mnoha konfliktům. Šlo mj. o vrácení kostelů a církevního majetku, který byl získán pravoslavnou církvi po nucené likvidaci unie

Stalinem v letech 1946 a 1948. Kdyby byly obě církve prosté politických vlivů a národních ambicí, potom by se i problémy církevního rázu řešily snáze.

Největší konflikt v uniatismu vypukl ohledně řeckokatolické ukrajinské církve. Řeckokatolické církve jsou živými společenstvími, které působí již mnoho století a na sobě nesou hluboké znamení mučednictví.

Touží po větší míře samostatnosti, mj. vytvoření patriarchátu ukrajinské řeckokatolické církve. Pravoslavní tuto snahu chápou jako ohrožení. V jejich očích se chtějí řeckokatolíci považovat za autentické představitele východní tradice, reprezentované v historii pravoslavnou církvi. V duchu eklesiologie „sesterských církví“ je třeba se podívat na tyto záležitosti v jiném duchu.

Zcela zásadní otázkou v katolicko-pravoslavných vztazích je problém papežského primátu...

... Nejdůležitější je spojení s evangeliem, s Ježíšem Kristem. To on je hlavou církve a dárce spásy. Není možné odírat jméno pravé církve těm, kdo nemají kanonické spojení s papežem. V oficiálních římskokatolických dokumentech jsou pravoslavní ceněni mnohem příznivěji než církve protestantské, které jsou označovány jménem církevních společenství.

Problém primátu je třeba spojit s otázkou dílčích unií a nestranně se na problém podívat z historické perspektivy. ...

Máme již příklady řešení otázek uniatismu?

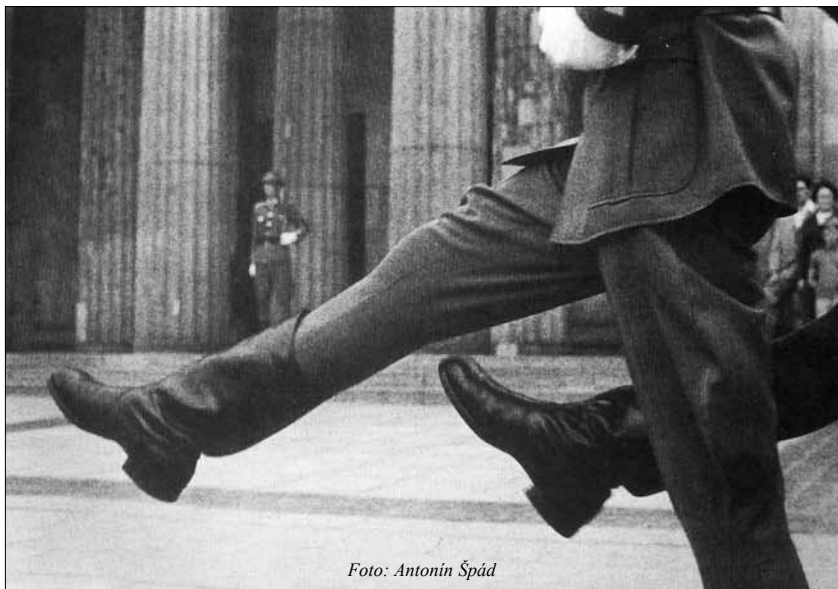


Foto: Antonín Špád

Inspirací může být postoj melchitských řeckokatolických biskupů v antiochijském patriarchátu. Vyjádřili ochotu, že v případě dosažení jednoty s pravoslavnou církvi odstoupí ze svých biskupských stolců ve prospěch pravoslavných hierarchů. Toto gesto připravenosti na dobrovolné omezení je čímsi výjimečným v celém křesťanství. Je to cesta následování Krista, který byl schopen „sám sebe zmařit“ tím, že přijal „způsob služebníka“ (Flp. 2,7). Kdyby více církvi našlo schopnost vlastního omezení, tak bychom mnohé pro-

blémy vyřešili mnohem rychleji.

Jednou z největších těžkostí v porozumění s pravoslavlím, zejména s ruským, je problém proselytismu. Má totiž hluboké kořeny.

Otázku proselytismu nesmíme posuzovat bez historie vzájemných vztahů, zejména ve 20. století po bolševické revoluci. Do doby II. vatikánské sněmu se v římskokatolické církvi udržovala iluze snahy obrácení všech odloučených křesťanů, včetně pravoslavných. Oficiální doktrína hlásala, že katolicismus je jediným skutečným náboženstvím Ježíše Krista, jedinou skutečnou církvi, která disponuje prostředky ke spáse. Když se v Rusku začaly šířit revoluční nálady, tehdy se horliví katoličtí misionáři začali zabývat výzvou k obrácení pravoslavných Rusů.

Vedle historické zátěže je otázka proselytismu i problémem strachu. Je to strach před římskokatolickou církvi, před silnějším, který v západních zemích neprošel peklem stalinického režimu za 70 let bojového ateismu v takové míře, jako v Rusku. Ruská pravoslavná církev (a nejen ona) vyšla z tohoto období strašlivě oslabená. A my od ní teď očekáváme, že bude podobná vytrénovanému a skvěle připravenému závodníkovi, který se neobává konkurence. Je třeba mít více empatie vůči druhému, umět se postavit na místo druhého. To je nezbytný požadavek dialogu.

Ale i v naší církvi existovaly výjimky, lidé, kteří viděli katolicko-pravoslavné vztahy jinak...

Francouzský jezuita Filip de Régis (1897-1955) před svou smrtí v r. 1955 předvídal přehnanou misionářskou horlivost katolíků, protestantů a jiných skupin křesťanů až nadejde čas svobody pro Rusko. Obával se, že to přinese nenahraditelné škody pro smíření katolické a pravoslavné církve. P. de Régis byl vážen pravoslavnými i uniáty. Opakoval, že musíme být „více křesťany než katolíky“, v opačném případě se budou stále množit konflikty.

Problém proselytismu vybuchl po ustavení katolických diecézí v Rusku v roce 2002...

Konflikt se vyostřil oficiálním ustavením čtyř katolických diecézí. Dokud tam existovaly pouze apoštolské administratury ustavené po roce 1992, dokud se dodržovaly zásady dokumentu vatikánské komise Pro Russia a byly ve všech záležitostech dotýkajících se obou stran tyto kroky konzultovány – do té doby nebudily větší obavy. Po ustavení diecézí bez jakékoli konzultace s ruskou pravoslavnou církvi proti všem dříve podepsaným dokumentům, došlo k ote-

vřenému konfliktu. V katolicko-pravoslavné dohodě z Balamandu (čl. 22 a 29) se doporučuje nevytvářet paralelní struktury církve v zemích tradičně pravoslavných. Podobně v dokumentu Charta Oecumenica, kterou katolická církev slavnostně podepsala, čteme: „Zavazujeme se, že se budeme s druhými církvemi domlouvat o našich aktivitách týkajících se evangelizace, aby se zamezilo jak škodlivé konkurenci, tak i nebezpečí nového rozdělení.“ ...

Můžeme se navzájem obohacovat, pravoslavní a katolíci? Co by od nás pravoslavní očekávali a co bychom my mohli načerpat od nich?

To je věčná otázka ekumeny, co se mohou křesťané od sebe navzájem učit. Myslím, že nestačí poukázat na krásu liturgie a zpěvu. Nutná je celostní vize synodálnosti církve.

... Logika pravoslavné synodálnosti se musí proniknout s více centrální logikou římsko-katolické eklesiologie a musí ji korigovat. ... Přes dlouhý proces vzájemného odcizování vznikly dva konfesně odlišné bloky katolíků a pravoslavných teprve v 18. století. Latiníci zpochybnili platnost svátosti vysluhovaných východními křesťany, kteří nejsou v jednotě s papežem. Římská Kongregace pro šíření víry zakázala věřícím v r. 1720 účastnit se svátosti pravoslavné církve. Odpovědí byl dokument východních patriarchů z r. 1755, že křesť v latinské církvi není platný a katolíky náleží považovat za pohany.

Ekumena učí, že jsme odkázáni jedni na druhé, že vytváříme stále se učící společenství církvi. Když budeme mít pokoru být Kristovými učedníky, pak i církve budou schopnější učit se od sebe navzájem.

Vášim největším motivem teologie jsou slova „Bůh je láska“. Co k tomu říci z ekumenického pohledu?

Slova „Bůh je láska“ nabádají k reflexi, jakou vizi Boha jsme hlásali v průběhu věků. Jejich dvojí výskyt u Jana (1 J 4,8,16), obzvláště ctěného v tradici východní církve, zní jako ohromná výzva k pohledu vzhůru a uvědomění si, jaký je opravdu Bůh křesťanů, jak se k nám chová, jak je schopen léčit, jakým je pedagogem. Pokud je Láskou, pak je nejlepším Otcem a nejlepším lékařem. Usiluji o to, abych byl ve své vizi Boha důsledný. Jdu cestou naděje a hlásám to přes všechna protivinství. „Bůh je láska“ – to je ukazatel pro křesťanské jednání. Ale to velké slovo láska je třeba doplnit zástupem menších slov. Slovo láska může ohromně zdevalvovat. Pak ztratí svou svěžest a nosnost. Je třeba jej doplnit o menší každodenní slova, která jsou stejně blízká naší lidské zkušenosti. Mluvme o potřebě porozumění, důvěry a náklonnosti člověka vůči člověku. Mluvme i o náklonnosti Boha vůči lidem. V tradici křesťanského Východu má Kristus titul Filanthropos – ten který miluje lidi, který je přítelem lidí, učitelem přátelství k lidem. *Otázky kladla KAI (Katolická informační agentura). Z polštiny přeložil Pavel Kouba. Redakčně kráceno. Getsemány 1/2012*

BŮH A ČLOVĚK HLEDAJÍCÍ SMYSL

Kniha rozhovorů Viktora Frankla (zakladatele logoterapie a existenciální analýzy) a Pinchase Lapida (židovského teologa a religionisty), který se zasadil o křesťansko-židovský dialog.
ukázka:

Frankl: Někdo tvrdí: „Mám pravdu a nikdo jiný ji nemá“. Dlouhá léta jsem hledal definici tolerance. Po dlouhém tápání jsem zaujal toto stanovisko: Mám poslouchat svoje svědomí. To mi říká, co mám dělat a co nemám dělat. Případně, co mám opustit. Hledá smysl dané situace, co od člověka vyžaduje. Svědomí ale není pouze lidským fenoménem, lze říci, že je až příliš lidským – v tom smyslu, že se může i mýlit. Až do chvíle, kdy budu na smrtelné posteli, nebudu vědět, zda to, co mi svědomí radilo, bylo správné.

Ale toto riziko, zda se mylím či nikoliv, beru na sebe.

Můžeme si být jisti jen napůl a zároveň se z celého srdce pro to, či ono rozhodnout. Nemohu stoprocentně vědět, zda mám, či nemám pravdu, stejně tak může mít pravdu ten druhý, jeho svědomí může mít pravdu a ne to mé. To není relativismus, ale podpora tolerance. Protože fakt, že se mé svědomí může mýlit, neznamená, že jedinečná pravda neexistuje, znamená to jen to, že nikdo nemůže vědět, zda má pravdu on sám nebo někdo jiný. Samozřejmě, že existuje jen jedna pravda. Může ji mít jen jeden. Ale nikdo nemůže vědět, zda je to právě on sám, kdo ji má. Musí si ale stát za svým, konat to, co mu velí svědomí a zároveň počítat s tím, že se také můžu mýlit.

Věřím, že existuje objektivně pravda a pravdivost, ale vždy je trochu relativní k určité osobě nebo situaci. Za určitých okolností mohu krást, v koncentračním táboře jsme např. ukradli kus uhlí nebo dvě brambory, abychom mohli přežít. Při výslechu jsem lhal, i když platí nepromluvíš křivého svědectví. Poslední slova, která jsem řekl své první ženě, když jsme se museli rozdělit v Osvětimi, byla: „Za každou cenu přežít, rozuzlíš za každou cenu. Tzn. dopředu jsem zpochybnil absolutní platnost příkázání a v případě nutnosti jí dal možnost prostituovat s nějakým představitелеm SS. Nechtěl jsem být spoluodpovědný za její smrt. Kdybych ji nechal v nevědomosti a rozpolcení, že to přece nemůže Viktorovi udělat, co by si Viktor pomyslel, kdyby to zjistil apod. Proto jsem jí dal dopředu, abych nebyl spoluzodpovědný za její smrt, rozhřešení. Třikrát jsem se vzpříčil Desateru.

Přesto jsou, byla a budou tato příkázání všeobecná a platí napříč, dějinami a napříč společnostmi. Ale v jednotlivých případech někdy nemusí platit. To znamená: Obecně se nemá krást, vydávat křivé svědectví ani žádat manželky bližního svého, ale smysl – tak jak já ho chápu v logoterapii – v konfrontaci s konkrétním, jedinečným člověkem a kon-

krétní neopakovatelnou situací – je konkrétním smyslem. Hodnoty a také příkázání jsou obecnými vodítky našeho jednání. Smysl je něco konkrétního, protože každá osoba a každá situace je konkrétní.

Lapide: Pravdu je třeba konat a ne o ní mluvit.

Proto jezuité mluví o hierarchii pravdy. Konání pravdy je možná to nejdůležitější na světě. Není vražednějšího slova než pravda. Milióny lidí pro ni byly zabiti, stejný počet pro ni šel dobrovolně na smrt.

To, že existuje jen jedna pravda, je nesporné. Sporná je naopak přístupnost k této pravdě pro nás křehké, chybující lidi, kteří vidí jen vlastní optikou.

Zachycujeme jen zlomky pravdy.

Nakladatelství Cesta Brno, 2011

Jako pravá ruka k levé patří,
tak se naše duše spolu bratří

vroucně, s citem něžně dojmavým –
jako levé křídlo s křídlem pravým.

Však při prvním vichru vesmír celý
pravé křídlo od levého dělí.

Marina Cvětajevová

DE MORTUIS NIHIL NISI BENE

O mrtvých jen dobré, praví stará moudrost. Nad mrtvým ministrem Rašinem ševalilo to v háji našich denních listů melodii vážnou a dojatou. I v listech stran, které Rašina líčily velmi závažnými výrazy jako zloducha, nejhoršího škůdce lidu i státu a jako výlupek nejujtěnějšího buržouství, řeklo se nyní nad jeho mrtvým tělem, že to byl muž silný, veliký a dobrá hlava. Ano, bylo tu vidět, že i tam, kde mu nemohli ani dobře přijít na jméno, byla vzdána mrtvému i tato pozdní pocta: protivníci ujišťují, že jsou hrdi, že byli protivníky tak velké a vážné osobnosti. Je to hezké a správné, neboť, opravdu, o mrtvých má se mluvit jen dobré. Mrtví si toho věru zaslouží. – Ale snad si něčeho zaslouží i živí, pokud jsou naživu a jsou tím, čím vpravdě jsou. Snad by bylo bývalo lépe přiznatí tomuto mrtvému Rašinovi něco dobrého i zaživa. Jistě bylo možno již tehdy být trochu hrdým na tohoto protivníka. Bylo by to dobré a prospěšné pro každou poctivou věc a pro každý poctivý boj, aby i protivníkovi uznalo se to dobré, co na něm jest. Neboť co má být boj? Boj má být přece bojován proti špatnému, a nikoliv proti dobrému, i bylo by vždy v zájmu poctivého boje říci o živých vedle všeho toho špatného (a bylo toho říkáno strašlivě mnoho) i to dobré. A být tedy hrdým, a nikoliv nízkým již tehdy, pokud protivník je živ. Jistěže vítězství je vždy na straně pravdy; správně je tedy mluvit pravdu, vítěziti a nevráždití. *Josef Čapek, 1923*

GEORGE WASHINGTON (*22.2.1732)
první prezident Spojených států amerických

V předvečer války za nezávislost, 16.6.1775, prohlásil: „Nepovažuji se být hoděn funkce vrchního velitele, kterou jsem poctěn. Za svou službu nepožaduji žádný plat, kromě režijních výdajů, o kterých povedu přesné účetnictví.“

„Poctivost a vytrvalost. Nic jiného vám nemohu slíbit.“ /při uvedení do úřadu prezidenta, 30.4.1789

„Ctnost a morálka jsou bezpochyby nezbytným pramenem života lidové vlády... Politik stejně jako každý bohobojný občan na ně musí dbát a cenit si jich.“ /z poselství na rozloučenou před odchodem z úřadu, 19.9.1796

„Vždy jsem šel přímou cestou a vždycky jsem usiloval, pokud to lidská slabost a vášnivost dovolují, tuto cestu dodržet a plnit své povinnosti vůči Stvořiteli i ostatním lidem; nikdy jsem se nepokoušel získat popularitu oklikami.“
/ze závěti, 9.7.1799

Thomas Jefferson o G. Washingtonovi r.1814 prohlásil: „Umírněnost a síla jediného charakteru pravděpodobně uchránily naši revoluci před zničením svobody, kvůli které byla vedena... Žádné vlastní zájmy, žádné přátelství, příbuzenské poměry či nenávisť nikdy neovlivnily jeho rozhodnutí... Jeho spravedlnost byla nejnepoddanější, jakou jsem kdy viděl.“

ČEŠTÍ HRDINOVÉ Z WEHRMACHTU

Dunkerque. Přístav ve francouzských Flandrech. Symbol odhodlání a odvahy československých vojáků, kteří tu v letech 1944 a 1945 bojovali – a také umírali. Kdo však dnes ví, že také umírali? Mezi 190 padlými v uniformě naší armády byla řada bývalých příslušníků německého wehrmachtu.

Alfred pocházel z Ostravy a Václav od Horšovského Týna. V roce 1943, to mu bylo teprve sedmnáct let, vstupuje Alfred na Blížkém východě do československé zahraniční armády.

V té době Václav, jemuž je sotva devatenáct roků, bojuje v řadách německého wehrmachtu. Slouží na západní frontě, u těžkého protiletadlového dělostřelectva. O rok později se Alfred a Václav potkávají. Žid z Ostravy a Čech z Chodska, kterého donutili, aby se stal Němcem. Sejdou se u přístavu Dunkerque. Ve stejnokrojích československé armády.

* *

Listují knihou *Dunkerque 1944–1945*. Má téměř 600 stran a obsahuje, mimo jiné, takřka 190 černobílých portrétů. Patří mužům nejrozličnějšího věku, kteří před lety, ve stejnokrojích československé zahraniční armády, obléhali francouzský přístav Dunkerque. Všichni do jednoho zahynuli. Jedna tvář za druhou; většinou velmi mladí muži, často skoro ještě děti...

Knihu napsali historici z Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky Zden-

ko Maršálek a Petr Hofman. Na několik let se proměnili v detektivy, aby se jim podařilo skoro až neuvěřitelné. Obrazně řečeno, vrátili mrtvým od Dunkerque, kteří byli ještě před několika desítkami let odsouzeni k zapomenutí, jejich jména, jejich osobní příběhy.

O co vlastně tenkrát v letech 1944 až 1945 u Dunkerque – v jediném přístavu v průlivu La Manche, který byl stále v německých rukách – šlo?

Spojenci tehdy rozhodli, že přístav nesmí být masivně bombardován. Vojáci měli Dunkerque obléhat a hlídat. Mimo jiné proto, aby nebyly ohroženy komunikační trasy Spojenců.

K tomu byla vybrána Československá samostatná obrněná brigáda. Jak zdůrazňuje Zdenko Maršálek, díky tomu, že šlo právě o obrněnou brigádu s tanky, stali se Čechoslováci spolehlivou pojistkou: Němcům se nepodařilo přerušit strategicky významné cesty, především pak potrubí, jež se táhlo nedaleko Dunkerque. Benzin, který potrubím protékal, umožnil – do značné míry – ofenzivu britských a kanadských vojsk do Německa. Bylo to na jaře pětáctýřicátého roku.

Stěží si dnes někdo dovede představit, v jak obtížných podmínkách se Čechoslováci ocitli. Němci nechali okolí zatopit a všude – pod vodou, na vodě – byly miny. Smrtící nástrahy číhaly často i uvnitř opuštěných domů. Mnoho našich vojáků tak zahynulo právě poté, co přišli do kontaktu s minou.

* * *

Vraťme se k někdejšími válečnými protivníkům a posléze spolubojovníkům Alfredu Ebelovi a Václavu Abrahamovi. V roce 1939 bylo Alfredovi teprve třináct roků. Šťastným řízením osudu se dostal – jako jediný z rodiny – do tehdejší Palestiny. Tady studoval průmyslovou školu a vyučil se elektrotechnikem. Ještě před svými sedmnáctými narozeninami, tedy neploletý, se dobrovolně hlásil do naší zahraniční armády. To bylo v červnu 1943. Společně s dalšími vojáky pak na palubě parníku Mauretania obeplul celou Afriku, aby 11. srpna 1943 zakotvil v Liverpoolu.

V té době už Václav sloužil druhým rokem v německé armádě. Ve Francii.

Jak se vlastně tento vyučený tesař, navíc Čech z kraje hrdých Chodů, ocitl v řadách wehrmachtu? Po mnichovské dohodě se obec, do níž byl příslušný, stala součástí Říše. Jak Václav Abraham později našim zpravodajským důstojníkům řekl, v důsledku čím dál většího germanizačního tlaku byli jeho rodiče donuceni podepsat takzvanou Deutsche Volksliste. Záhy, v necelých devatenácti letech, musel Václav narukovat do německé armády.

Jak později vypověděl, když se ocitl ve Francii, hledal možnosti, jak přeběhnout na druhou stranu. To se mu podařilo 13. září 1944, kdy se nechal zajmout. O pár dní později, 20. září, byl v transportu válečných zajatců převezen na britské ostrovy.

Václav Abraham mohl v klidu – v britském zajateckém táboře – čekat na konec války.



Místo toho se však hlásí do československé zahraniční armády. Coby někdejší příslušník německého wehrmachtu projde nezbytným zpravodajským výsledkem. Prodělává výcvik a jde rovnou do pole. Stává se příslušníkem motorizovaného předzvědného oddílu Československé samostatné obrněné brigády, která v té době už třetí měsíc obléhá německou posádku v přístavu Dunkerque.

Někdejších příslušníků německého wehrmachtu bylo v československé jednotce více. Zpravidla se jednalo o bývalé občany Československa, například ze Slezska, kteří se rozhodnutím velmoci stali, aniž leckdy uměli jediné německé slovo, občany Říše. Stejně jako Václav Abraham.

U Dunkerque bylo ale možné potkat i muže z tzv. vládního vojska. Tato armáda protektorátu Čechy a Morava působila se svolením nacistů již od roku 1939. Později, na příkaz německého velení, odcestovali vládní vojáci do Itálie. Záhy ale mnozí z nich přeběhli k partyzánům či rovnou přes frontu ke Spojencům. A odtud vedla jejich cesta znovu do československé zahraniční armády.

Mezi někdejší příslušníky německého wehrmachtu, kteří statečně bojovali a umírali u Dunkerque, patřil například Adolf Bronclík. Jako pěšák se ocitl až u Stalingradu, kde byl těžce zraněn. Po vyléčení byl převelen do Normandie, kde se nedlouho po invazi vzdal Spojencům. Zahynul 10. dubna 1945, tedy skoro na samém konci války, když jeho tank najel na minový zátaras.

Příslušník wehrmachtu Rudolf Broda sloužil u 226. pěší divize. V zajetí Spojenců se ocitl 18. srpna 1944. V Dunkerque byl příslušníkem první roty třetího tankového praporu. V dubnu 1945 byl při útoku na nepřátelské pozice smrtelně raněn. Zemřel o den později. Vzhledem k tomu, že jádro německé posádky v Dunkerque tvořili právě příslušníci 226. pěší divize, u níž Broda před svým zajetím sloužil, je dost pravděpodobné, že ho zbavil života některý z jeho dřívějších spolubojovníků.

Rudolf Konkolski (aby neohrozil svou rodinu, zvolil si krycí jméno Jindřich Vaněk) se Spojencům vzdal 22. července 1944. Dne 28. října 1944 patřil k vojákům, kteří na počest státního svátku zaútočili na pozice nepřítele. V prudké přestřelce dokázal Konkolski

prostrhat průchod v drátěných překážkách, kromě toho se mu podařilo ukořistit německý kulomet. Ovšem při útoku na farmu Le Grand Colombier utrpěl těžké poranění hrudniku, jemuž krátce nato podlehl.

* * *

Bývalý Obergefreiter Jan Maixner padl do zajetí Spojenců 5. února 1944. Bylo to v Itálii. Využil přestřelky mezi britskou a německou hlídkou. Když přebíhal frontu, Němci po něm stříleli. Utrpěl průstřel plic a zásah klíční kosti. Přesto se stihl dovléct na druhou stranu. V řadách Československé samostatné obrněné brigády působil v brigádní štábní rotě. Při zmíněném útoku 28. října 1944 si počínal natolik statečně, že získal válečný kříž. O týden později, 5. listopadu 1944, se odehrál další útok. Jan Maixner velel četě. Dva tanky byly zastaveny minami. Zůstaly tedy na místě a palbou podporovaly další postup vojáků. Maixnerovi pěšáci oba tanky chránili a po celou dobu odraželi útoky nepřítele. Podle vzpomínek spolubojovníků si četař aspirant Maixner vedl opět mimořádně odvážně. A kromě toho prokázal skvělé velitelské schopnosti. Padl zasažen střelou německého odstřelovače. Posmrtně mu byl udělen druhý válečný kříž.

Jak Petr Hofman a Zdenko Maršálek přiznávají, při rekonstrukcích příběhů padlých vojáků se neubránili emocím. Petr Hofman vypravuje: „Vždyť jde o lidské osudy, které vždycky končí smrtí. Když jsme se k těm jednotlivým případům propracovávali, tak jsme postupně zjišťovali, čím si ten který voják prošel, jak moc usiloval o to, aby se dostal do naší armády – a pak, když konečně oblékne vytouženou československou uniformu, třeba za pouhé dva týdny, padne... To jsou prostě věci, které vás zasáhnou.“

Jak vlastně oba historici při objasňování osudů padlých vojáků postupovali? Jak pátrali? Základem se stala databáze našich vojáků v zahraniční armádě. Tento projekt má svůj počátek v roce 2004. U jeho zrodu stál Vojenský historický archiv v Praze na Invalidovně a Československá obec legionářská. V doplňování databáze, která obsahuje záznamy k takřka 85 tisícům osob, pokračuje dodnes několik historiků – včetně Zdenko Maršálka a Petra Hofmana.

Pro rekonstrukci konkrétních osudů ale zá-

kladní databáze nestačila. Autoři tak pátrali v kartotékách, kmenových listech, v dobových hlášeních, rozkazech i válečných denících. Velkou pozornost věnovali nejrůznějším statistikám. Zdenko Maršálek k tomu říká: „Hodně zajímavé je procentuální složení jednotky. Zjistili jsme například, že v průběhu let 1940 až 1943 téměř polovinu stavu pozemních jednotek ve Velké Británii tvořili Židé – ať už původem nebo konfesí. Stejně tak tu bylo značné množství příslušníků národnostních menšin.“

* * *

Ale vraťme se opět k Alfredu Ebelovi a někdejšímu příslušníku německého wehrmachtu Václavu Abrahamovi.

Je 28. říjen 1944. Ještě před hlavním útokem na německé pozice vyrazí vpřed tři skupiny motorizovaného praporu. Aby odvedly pozornost. V samém středu sestavy postupuje uskupení druhé roty. Jejím příslušníkem je osmnáctiletý Alfred Ebel. Po prudkém boji se vojákům podaří obsadit útočné opěrné body. Alfred Ebel je však smrtelně zraněn. Při útoku ho zasáhlo velké množství střepin, a co víc, po explozi nášlapné miny přišel o nohu. Těžké zranění nepřežil. Stal se nejmladším československým vojákem, který zahynul u Dunkerque.

Zůstalo po něm jen několik málo osobních věcí. Také lístek s žádostí o přijetí do naší armády: „Ačkoliv jsem právě dovršil 17. rok svého věku, prosím o přijetí do čs. armády, aby se mi tak splnil ideál, jímž jsem byl veden již v prosinci 1939, kdy jsem přijel do Palestiny.“

Osudovým dnem Václava Abrahama se stane 11. duben 1945. První rota 3. tankového praporu má zaútočit od farmy Vie Deram na protipovodňové valy u severního okraje továrny Filature. Německá obrana je však nečekaně silná. Francouzské jednotky, které se měly na útok podílet, selhávají. Čechoslováci tak postupují úplně sami, vystaveni nepřátelské palbě. Během jediné půlhodiny přijde rota o 39 vojáků. Tedy přibližně o jednu čtvrtinu svého stavu. Čechoslováci se dávají na ústup. Václav Abraham mezi nimi není. O dva dny později objevují kamarádi jeho tělo. Jak vzápětí zjistí, Václav Abraham se s těžkým zraněním odplížil na farmu Vie Deram. Tam svým zraněním podlehl.

Jak dlouho asi umíral? Sám; bez jakékoliv pomoci...

Někdejší příslušník německého wehrmachtu a statečný československý voják Václav Abraham má na hřbitově v La Targette prostý bílý kříž. Je na něm francouzsky napsáno: Zemřel pro vlast.

PS: Během operačního nasazení brigády, především při obléhání přístavu Dunkerque, padlo či jinak zahynulo 190 československých vojáků. Téměř jednu čtvrtinu všech mrtvých – 41 mužů – tvoří někdejší příslušníci německého wehrmachtu.

Stanislav Motl, Pátek LN 20.1.2012





AKTUALITY

Inscenace: J. Á. Komenský, Víťa Marčík - Labyrint světa a ráj srdce

10.2. v 19 h. - Orlice, Orlovna

Výstava: Stanislav Vacek - Betlémy, obrazy, sochy
Do 28.2. Galerie IVKO, Komenského ul.

Výstava: Origami do 3.3. - Městské muzeum

Výstava letohradské výtvarnice Aleny Pošpíšilové do 30.3. - Knihovna

Koncert sólistů

7.2. v 17 h. - Zámek, sál ZUŠ

Kurs efektivního rodičovství

8.2. v 16.30 h. - Centrum pod střechem

Večer s kosmetičkou

10.2. v 19 h. - Centrum pod střechem

Přednáška Petra Prchala: Expedice Aconcagua

14.2. v 18 h. - knihovna

Moderní látkové pleny

15.2. v 10.30 h. - Centrum pod střechem

Dětský karneval

15.2. v 16 h. - Centrum pod střechem

Povídání o mašinkách

15.2. v 18 h. - Knihovna

Divadlo Bez Zábradlí: Jakub a jeho pán

16.2. v 19.30 h. - Dům kultury

Hasičský bál

18.2. ve 20 h. - Orlice, Orlovna

Videoprojekce: Maroko kamerou J. Mikysky 1.

21.2. v 17 h. - Společen. centrum Nový dvůr

Kurs efektivního rodičovství

22.2. v 16.30 h. - Centrum pod střechem

Turnaj v karetní hře Ligretto

24.2. v 18 h. - Čajovna pod střechem

Koncert smyčcových souborů ZUŠ Letohrad

28.2. v 17 h. - Zámek, sál ZUŠ

Videoprojekce: Maroko kamerou J. Mikysky 2.

28.2. v 17 h. - Společen. centrum Nový dvůr

Přednáška Karly Jaré: Pověsti Pardubického kraje 28.2. v 17 h. - Knihovna

Jak využít artefietické techniky k rozvoji sebepoznání, komunikace a vztahů v rodině

29.2. v 16.30 h. - Centrum pod střechem

Jiří Suchý, Jitka Molavcová: Písníčky divadla Semafor 10.3. v 19 h. - Dům kultury

ZÁPIS Z FARNÍ RADY 18. prosince

Kostelníci - v orlickém kostele slouží 8 skupin, které se střídají ve službě. Řídícím kostelníkem zůstává pan Milan Jurenka.

V letohradském kostele chceme zavést stejný provoz. Prosíme ochotné farníky k této službě. Přihlaste se, prosíme.

Beseda „Jak pomáhat dětem proti zlu“ bude 19.1. v evangel. kostele. Zveme rodiče, učitele, psychology a veřejnost.

Sdělovací prostředky – pokud se nám nějaký pořad v televizi nebo rozhlasu líbí nebo nelíbí, je potřeba reagovat, tím můžeme přispět ke kvalitnějšímu programu. Jeden hlas má pro sdělovací prostředky váhu 5.000 posluchačů.

Setkání rodičů dětí, které půjdou letos poprvé ke Stolu Páně, bude 31.1. v 19 h. na faře.

Ekonomická rada – 25.2. se v HK sejdou zástupci ekonomických rad farností. Z naší farnosti se zúčastní Ing. Vladislav Náhlík a Ing. Jiří Skalický.

Divadlo Víti Marčíka: „Labyrint světa J.A. Komenského“ hraje 10.2. v 19 h. v Orlovně.

Pastorační plán – členové FR dostanou pastorační plán na r. 2012. Případné připomínky budeme projednávat na příští schůzce.

Setkání na faře – v únoru pozveme na faře v 15 h. všechny, kteří se starají o naše kostely: 16.2. – z kostela sv. Václava, 23.2. – z ostatních kostelů.

FR se příště sejde 15. února na faře.

zapsala Jana Skalická

Ke vzkříšení jsme vyprovodili



16.1. Josefa Kudláčka 96 let

26.1. Josefa Tomana 66 let

28.1. Miroslava Machka 86 let

Pan Petr Moravec každou chvíli něco dělá pro naši farnost. Tentokrát mu děkujeme za zhotovení trojích klíčů ke kostelu v Mistrovicích.

PODĚKOVÁNÍ za Tříkrálovou sbírku 2012

Už podvanácté vyšli kolem svátku Tří králů do ulic měst a obcí malí koledníci. Zpívali

zveme Vás na představení divadla

Teatr Víti Marčíka



[DIVADLO JEDNOHO HERCE]

uvádí hru

Jan Ámos Komenský, Víťa Marčík:

Labyrint světa

KTEROU BUDETE MOCI SHLÉDNOUTI

10. února 2012 v 19 hodin v Orlovně v Letohradě - Orlici

koledy, písmeny K+M+B (*Christus mansionem benedicat*), která psali nad dveře, přinášeli zvěst „*At Kristus žehná tomuto domu*“, a nabídli lidem také příležitost přispět na potřebné. Koledníci svým přáním štěstí a zdraví přinášejí radost a řada starších občanů už se na ně těší a očekává je.

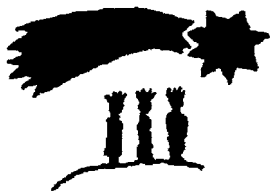
Dříve bylo koledování výsadou chudých dětí. Dnes nekoledují chudí, ale koleduje se pro chudé. Chudoba má v každé době svoji novou podobu, a tak je výtěžek TS určen na podporu služeb, které poskytuje Charita ČR lidem v nouzi. Jsou to např. služby pro seniory, nemocné a handicapované, lidi bez domova nebo služby pro rodiny s dětmi.

Tříkrálová sbírka je největší dobrovolnickou akcí v celé ČR a účastní se jí kolem 50.000 koledníků, většinou z řad dětí a mládeže. Také v celookresní působnosti je tato akce podminěna širokou spoluprací Charity s farnostmi, obecními a městskými úřady a stovkami dobrovolníků.

35 % z výtěžku Tříkrálové sbírky je určeno Charitě ČR na náklady spojené s přípravou sbírky a na humanitární krizový fond.

Zbýlých 65 % je určeno přímo Charitám, které sbírku v daném regionu organizují. V orlickoústeckém regionu se letos vybralo 1.983.257 Kč. V Letohradě 38 skupinek koledníků vybralo 181.045 Kč, v Lukavici 11 skupinek 43.878 Kč, v Mistrovicích 5 skupinek 24.787 Kč a v Šedivci 2 skupinky vybraly 12.609 Kč.

Jménem Oblastní charity upřímně děkuje-



me všem, kdo jakýmkoliv způsobem s Tříkrálovou sbírkou pomáhají. A zvláště pak našim spolu-

pracovníkům v letohradské farnosti: rodině Hoffmannových z Lukavice, rodině Venclových z Šedivce, panu Valouchovi a mistrovským skautům, Maruše Jurenkové, Edovi Novotnému a letohradským skautům, všem koledníkům a vedoucím skupinek, kterými byli: pan Václav Neruda, pan Olin Běťák, pan Pavel Švec, Martina Novotná, Markéta Moravcová, Anežka Faltusová, Ludmila Kalivodová, Helena Jurenková, Tereza Kubcová, Monika Štěpánová, Petr Štěpán, Lucie Řeháková, Adam Faltus, Bára, Anežka a Vojta Náhlíkovi, Soňa Moravcová, Vít Marek, Kristýna Majvaldová, Daniela Majvaldová, Helena a Markéta Peškarovy, paní Petra Sýrová, pan Jiří Motyčka, pan Michal Doležal, paní Jana Faltejsková, Ondřej Skalický, Eliška Kovářová, Klára Kačenová, Šárka Faltusová, Marie Jurenková, Josef Lorenc, Martin Řehák, Magda a Bára Švecovy, Jana Skalická, Jana Hubálková. Děkujeme panu faráři Vackovi za podporu sbírky, děkujeme zástupkyni městského úřadu paní JUDr. Hlavsové a vám všem, kdo jste koledníky přijali a svým finančním darem projevíli sounáležitost s bližními. Bez vás všech by Tříkrálová sbírka nemohla být.

Úspěšnost sbírky se obvykle vyjadřuje výší vybrané částky, tedy „jen“ v penězích. Dobře ale víme, kolik za tím vším stojí nezištné práce, času a energie. Upřímně vám všem děkujeme, vážíme si vaší ochoty a přízně.

Tříkrálová sbírka je důležitým zdrojem příjmů naší Oblastní charity. Každý rok jsme překvapeni velkorysostí a otevřeností zdejších lidí. Jak nám řekl jeden z asistentů sbírky: „*Věříme, že velký užitek přináší tato sbírka i všem dárcům, protože není na světě mnoho věcí, které by dokázaly potěšit nitro člověka jako svobodné rozhodnutí k daru.*“

Výtěžek sbírky je letos určen mimo jiné na provoz služby pro ohrožené rodiny s dětmi „Šance pro rodinu“, kterou zatím využívá 15 rodin z celého okresu, nebo na provoz Občanské poradny v Ústí nad Orlicí a čtyř jejích kontaktních míst v okrese.

Více informací najdete na: www.uo.charita.cz

Iva Marková

PAN UČITEL JOSEF KUDLÁČEK

16. ledna jsme pana učitele Kudláčka vypravovali k Pánu Bohu. Patřil mezi nepřehlédnutelné osobnosti Letohradu. Byl nejen skvělým pedagogem, ale obstál i v tlaku minulého režimu a zůstal rovným člověkem. Absolvoval Učitelství ústav sv. Jana pod Skalou. Toto učiliště budoucích pedagogů mělo skvělou pověst. Jeho studenti byli, mimo odborného vzdělávání, vedeni k charakteru – ten zakládá přirozenou autoritu člověka. (Naše školy nabízejí už jen informace a oprávnění s nimi nakládat.) Učitelé vzešli ze „sv. Jana“ byli nepřehlédnutelní, ovlivnili své žáky především svou osobností. Na pana učitele Kudláčkovi to bylo vidět. Také se ve své skromnosti hrdě k Učitelství ústavu sv. Jana pod Skalou hlásil a dělal mu čest.

Učitelé patřili před válkou mezi přední osobnosti obce a významně přispívali k místní kultuře, často vedli časopisy, kroniky, divadla, pěvecké sbory a další spolky.

Komunisté učitele ponižili a udělali z nich své slouhy. Však také brzy Učitelství ústav sv. Jana pod Skalou zrušili a udělali z něj nejprve věznicí, později školící středisko StB. (Komunistické zlikvidovali všechny stavy – nejen učitelství – a pronásledovali všechny svobodné osobnosti.)

Mě životně ovlivnil v Dolní Čermné pan učitel František Chmátal – také absolvent ústavu sv. Jana pod Skalou.

Pana učitele Kudláčka komunisté vytlačili na

okraj školy, učil žáky „jen“ praktické práce v dílně a zahradě. Pro jeho oblibenost mezi lidmi si jej ale nedovolili úplně ze školství vyhodit.

Umět něco vyrobit vlastníma rukama patří ke kultuře. Umíme-li se postavit k fyzické práci, umět používat nářadí, vyrobit něco ze dřeva nebo kovu, se nám hodí do života.

Každá dovednost zvyšuje naši použitelnost, učí nás prakticky přemýšlet a poskytuje nám zpětnou vazbu – na uříznutém prkénku hned vidíme, zda jsme neudělali chybu.

Pan učitel svou pečlivostí, laskavým, poctivým a pevným postojem ovlivnil nejen mnoho žáků, ale i mnoho občanů. Asi neměl nepřítel. Ani ve stáří nezahálel, mnoha lidem stříhal stromky, uměl poradit a často truhlářil. Vzpomínáme, jak pomáhal panu faráři Ducháčkovi v jeho stáří, vodil ho do kostela a připravoval mu texty k bohoslužbě s velikými písmeny, když P. Ducháček přicházel o zrak. Pan učitel byl výraznou osobností Letohradu, i když jako učitel nemohl zastávat žádné vyšší místo. Rád bych, aby někdo jeho život více popsal.

Pane učiteli Kudláčku, děkujeme Vám za Váš příklad rovného a přínosného života. Zůstáváme Vám dlužní. Přejeme Vám pěkný a bohatý život v nebeském království.

Paní Marie Kudláčková, Vám děkujeme za všechnu péči o Vašeho pana strýce, zvláště v době jeho nemoci a stáří. Mnozí z vlastní zkušenosti víme, jak náročná to je služba.

/v

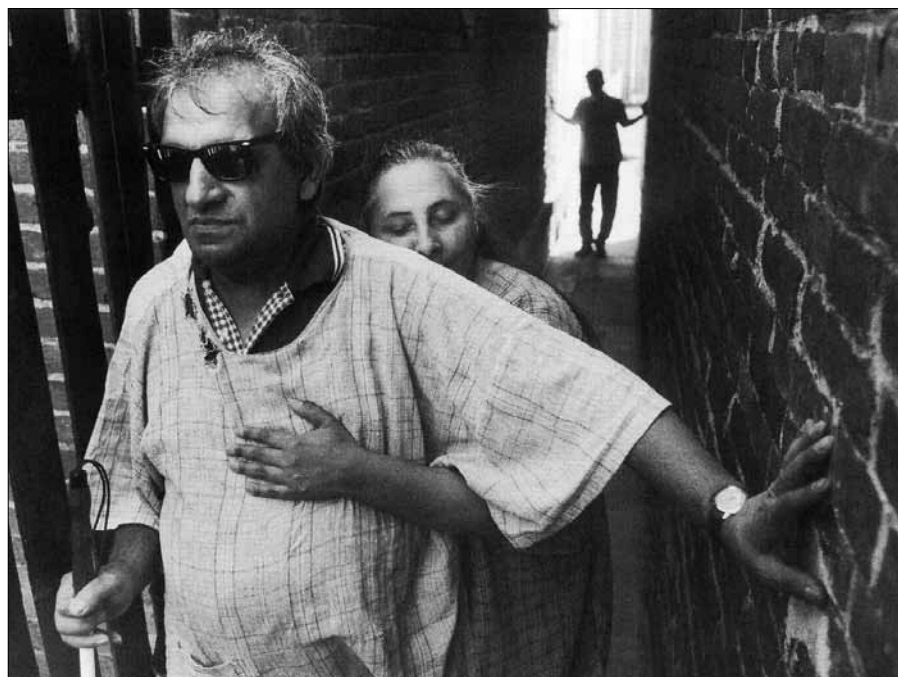


Foto: Jindřich Štrel

BŮH A ČLOVĚK HLEDAJÍCÍ SMYSL

Kniha rozhovorů Viktora Frankla a Pinchase Lapida

ukázka:

Frankl: Člověk je schopný, nadaný k tomu, aby sám sebe překračoval, aby sám na sebe zapomínal, ztrácel se ze zřetele, přehlížel sám sebe ve chvíli, když se oddá nějaké věci nebo svému bližnímu.

Výchova by měla v mladém člověku nastartovat proces hledání smyslu. Cílem výchovy by nemělo být jen zprostředkování vědomostí, nýbrž zaostření svědomí mladého člověka, aby v každé situaci viděl jasné možnosti smyslu a jeho výzvy.

Výchova přitom nikomu nemůže dát smysl. Fakticky totiž nemůže být smysl vůbec dán,

protože smysl je třeba nalézt. Nemůžeme nikomu smysl předepsat.

V zásadě by stačilo, kdyby se vychovatelům podařilo proces sebehledání nezablokovat.

Lapide: Buď berete Bibli doslova, anebo vážně. Obojí dohromady nejde ...

DĚTI JSOU STAVITELÉ NAŠÍ BUDOUČNOSTI

Po nedávných zkušenostech s násilím mezi dětmi a velkou krádeží v kostele jsme pozvali na besedu do evangelického kostela rodiče, ředitele škol, učitele, psychology, pracovníky Charity a další zájemce k debatě o zlu, které páchají děti. Přišlo skoro padesát lidí a téměř dvě hodiny jsme si povídali. Pokusím se debatu shrnout.

S vandalstvím se setkáváme často. Učitelé je ve školách vyšetřují každou chvíli, podobně i krádeže.

Strach a agresivita jsou důležité. Strach nás chrání před nebezpečím, ale máme jej přemáhat, když je třeba hájit spravedlnost. Zbáblost je zlá. Agresivita nám umožňuje stavět se proti nespravedlnosti nebo nepříteli, ale agresivitu máme ovládat, abychom neublížovali. O šikaně mezi dětmi víme - v malé míře byla i za nás. „Dobrá škola se mimo jiného pozná podle toho, že přiznává, že se děti šikaují“, pravila paní psychologka.

Nikdo nejsme bezchybný, nikdo jsme se nenarodili jako zralá osobnost. Děti se vše učí od začátku, jejich chyby uneseme, ale je naší povinností je vést a chránit, aby neohrožovaly sebe nebo druhé. Aby jim mohlo být dobře s druhými a aby každé dítě bylo příjemné i pro okolí. Aby hledaly dobrý smysl života. Děti potřebují nastavit hranice – nejprve od rodičů. Řád neruší svobodu, ale vytváří ji a chrání.

Úcta k druhému, ke zdraví a k majetku druhého, je nedotknutelná, moje svoboda končí tam, kde začíná svoboda druhého.

Nečekáme, že se děti samy naučí číst a psát, násobit a dělit. Možnost chodit do školy není všude ve světě samozřejmá. Ale už v rodině se učíme osvojit si bohatství naší kultury: nejen pozdravit, poděkovat, poprosit, ale i přiznat chybu a snažit se ji napravit, omluvit se, jednat slušně.

Učíme se ovládat svou agresivitu, abychom ji nezneužívali, učíme se přemáhat strach, abychom nebyli zbábělci, když máme bránit sebe nebo druhého. Snažíme si osvojit umění soucitu, slušnosti, úcty a kázně. Škola na rodinné výchově staví a pokračuje v ní, ale nemůže ji nahradit.

Záleží nám na všech dětech, všímáme si jich. I děti mají svá trápení.

Každý se pro život potřebujeme naučit čestně vyhrávat, ale také prohrávat, ustupovat, protože vše nemůže vždy jít jen po mém. Zátěž k získání tohoto umění má ale být úměrná, nesmí přesáhnout únosnou mez dítěte.

Samozřejmě, že nechceme vše nechat jen na škole a rodině. I nás, kteří nemáme děti školou povinné, zajímá, jak se děti ve škole cítí, jak spolu děti vycházejí, zda se do školy těší a jak je škola vybaví do dalšího života. Přejeme si, aby děti měly dobré učitele, ale také nás zajímá, jak se učitelé učí, zda se i on těší na děti.

Kdo se zajímá o své děti a vnuky, může se leccos dozvědět. Děti ale vše neřeknou, zvláště to, co je velice trápí.

Za našeho mládí ve škole nějaká facka od učitele přilétla. Všichni učitelé nebyli dobří, ale nezažil jsem, že by některý učitel děti krutě trestal. Rodiče sami učitelé řekli, když bude kluk zlobit, vyřídíte si to s ním ručně na místě, já mu doma ještě přidám. Doma jsme s rodiči mluvili o těch učitelích, kteří sloužili režimu, ale to neznamenal, že si můžeme dovolit je neposlouchat.

Nechápu rodiče, kteří učitele shodí před děckem, aniž vyslechnou druhou stranu (dočkají se svého ovoce).

Ptávám se mládeže, zda by chtěla být učitelé, 95% jich řekne, ani za nic. Proč? „Děti jsou zvěř.“ To ovšem je většinou špatnou vizitkou nás rodičů. Byl jsem překvapen, že paní učitelka na začátku hodiny musí nejprve třídu připravit, aby děti odložily mobilní telefony, jídlo a pití z lavic.

Ruší-li nevychované děcko při vyučování, pak je nutné, aby jejich rodičům řekli rodiče vychovaných dětí: „Vaše děcko ruší vyučování ve třídě“. Kdo to neumí, ať si přizná svou zbabělost.

Šikanované dítě potřebuje nejen zastání, ale i další pomoc, aby samo – dříve nebo později - nešikanovalo jiné. Ale pomoc potřebuje i šikanující dítě. Zřejmě doma nezakouší úctu a bezpečí.

Všímáme si jak se děti chovají i mimo školu. Nechceme, aby jim ubližovali dospělí, ani aby si děti ubližovaly navzájem.

Nemáme na děti čas, říkají rodiče, kteří ale tráví mnoho času u televize. Na drahotu naríkají především lidé, jejichž děti a vnuci šeredí s jídlem.

Nevím, kolik lidí si nemyslí, že společnost hrubne. Ale my dospělí nedáváme dětem nejlepší příklad. Přitom každý z nás může ovlivňovat sebe i své okolí. „Nedá se nic dělat“, říkají jen zbabělci a lenoši.

Potřebujeme se stále učit občanské statečnosti, abychom jen nenadávali po straně, ale pokoušeli se něco změnit. Za minulého režimu nám – když jsme se ozývali - vyhrožovali: „Zavřeme tě, nebo tě přejezdí auto“. Dnes nám nic takového nehrozí. A kdyby taková situace znovu nastala - byla by to naše vina. Pedagogové vědí o šikaně – i jak proti ní bojovat. Školy mají řadu dobrých a moderních programů a řada škol je využívá.

Charita nabízí dětem programy v jejich volném čase.

Uvítal bych v místních novinách rozhovor s učitelem, policistou, úředníkem, starostou, popelářem, metařem . . . , jak se jim daří, co je těší a netěší, co čekají od těch, kterým slouží. Stojím o názory občanů, co čekají ode mne, čím mohu přispět k lepšímu.

Děti jsou stavitelé naší budoucnosti, dobře stavět je ale máme naučit my, dospělí. /v

ODPUSTIT JE JAKO SHODIT ZE ZAD TĚŽKÝ NÁKLAD

Dnes chceme být všichni velcí, být vidět. Ale opravdové hrdinství často nikdo nevidí. Spočívá v tom, co člověk udělá, anebo taky neudělá, pro druhého, aby mu pomohl, říká psycholog Jaro Křivohlavý

Dlouho jste jako psycholog pracoval s lidmi, kteří už nějaké psychické problémy měli. V posledních letech se ale věnujete spíše možnostem prevence, psychologii zdraví...

Abych to řekl konkrétně: třicet let jsem dělal inženýrskou psychologii. Já jsem celý život žil na dvou rovinách. Na rovině toho, co jsem musel, a toho, co jsem chtěl. Pořád jsem cítil, že je dobré lidem pomáhat. Ale do toho mi znělo: raději problémům předcházet, nečekat, než vzniknou. A s touto myšlenkou jsem hledal, jak na to. A našel jsem psychologii zdraví, kde jde o to, pomáhat lidem, aby ne onemocněli. Je samozřejmě dobré, že se lidé věnují tomu negativnímu, co už existuje, ale ještě lepší je, když můžeme vidět i to pozitivní. Tady se psychologii otevírá široké pole působnosti, nepředstavitelné možnosti. Teď se zabírám něčím, čemu se říká meditační. Ale nemyslím ta indická, mám na mysli zcela konkrétní rozvažování křesťanského typu. Ztišení a ptaní se na to, co bych asi chtěl, co bych v životě měl dělat. Tohle umění se nám v poslední době nějak smazalo. Řeknu to na příkladu: Antonín Dvořák kdysi dostal doktorát na Cambridgi a někdo se ho při té příležitosti zeptal, co napíše jako další. A on odpověděl: Já nevím, co mi Pán Bůh dá. Je třeba to vycítit. Vyslyšet to v tichu, naslouchat tomu.

Jakou roli v našem životě hraje odpuštění? Jak odpouštět?

Je dobré se u slova odpuštění zamyslet rovnou nad tím kořenem: něco od sebe pustit. V první řadě od sebe pustit svůj mnohdy oprávněný vztek a zlost, agresivitu. Pustit je od sebe, aby se nás nedržely. Dělá se to vlastně jednoduše – prostě tu zlost shodit, jako bychom ze zad shazovali těžký náklad. Velice hezky a prakticky to dělal Max Kašparů. Na zahradě se sbíraly kameny, každý si vzal tak těžký kámen, jak moc ho to tížilo, a ty se pak kladly na hromádku a rozdělával se oheň. V tom člověk může prožít pocit, že to „pustí“.

A abych mohl něco odpustit, v tom mi pomáhá vlastní zkušenost, že někdo něco důležitého odpuštěl mně. Jako mi odpuštěl můj učitel chybu v maturitní práci. Nemusel, mohl mi ji s gustom vytknout, ale přesto to neudělal a od té doby si ho vážím. Abychom odpuštěli, potřebujeme zažít, že někdo odpuštěl nám.

Kromě jiných jste také autorem knížky o moudrosti. Existuje nějaký recept na to, jak jí dosáhnout?

S moudrostí to není tak jednoduché. Vyšší věk automaticky neznamená vyšší míru moudrosti. Mnohdy žasnu, jak moudrý může být mladý člověk. Jsem rád, že právě existen-

ce takových lidí kolem mne mi byla v životě dána. Mnohdy stačí jen vědomí, že takoví lidé jsou po celém světě, a že mám takové přátele. Každý z nich dělá na svém místě něco pro druhé.

Člověku musí v životě o něco jít. O něco, co je hodnotné a co stojí za to, abychom do toho celý život investovali. Musíme se trochu bát toho, aby náš život nezplaněl. Stejně je to v manželství. Vezmete se a pak musíte do vztahu celý život investovat. Dokázat se něčeho vzdávat. Považovat toho druhého, kterého máte vedle sebe, za důstojného, i když to je někdy těžké. Musí nám jít o něco hodnotného.

Někdy je ale těžké, najít kolem sebe lidi, kteří by se nám mohli stát vzorem.

Mám dojem, že tady člověku může pomoci setkání s někým, kdo moudrý je, nebo kdo byl moudrý. Nejen osobně, ale i v knížkách. Já jsem rok učil v Lipsku. A strávil jsem ten rok v Deutsche Bücherei, to je největší zdroj pramenů o filozofu Martinu Buberovi. Ležel jsem v knihách od rána do večera. Abych tak řekl, ležel jsem mu u nohou, naslouchal mu – a bylo to jen prostřednictvím knížek.

Už od mládí měl na mě ohromný vliv polární badatel Fridtjof Nansen. Věděl, co chce a pustil se do toho. Podařilo se mu to, a když viděl, že existuje něco důležitějšího než objevovat póly, tak byl ochoten dát všechno stranou a jít do toho úplně. A prvním z těch, kdo mě ovlivnili byl Albert Schweitzer, profesor, který odložil svou profesuru stranou a šel do Afriky. Měl pro co žít a bylo to hodnotné.

Ukazuje se, že lidé, kteří v životě dělali něco dobrého, odcházejí ze života relativně klidně. Nejhorší je to s těmi, kteří celý život „prošustrovali“, nebo s mladými lidmi, kteří neměli možnost ho dožít. Čili, chceš-li mít dobrý odchod ze života, snaž se dělat dobré věci, dokud můžeš.

Nedávno jste oslavil diamantovou svatbu. Jak se vlastně vyvíjí láska a v čem spočívá zralý vztah?

Na oslavě jsem se setkal s tím, že se mě někdo zeptal: a to je tvoje první žena? Je normální střídat manželky. Chybí nám sebekázeň. „Já sám za sebe“, a když ten druhý nechce, tak ho zničit,

bojovat s ním. Láska po šedesáti letech manželství se přesouvá jinam nežli po svatbě. Projevuje se to takovými drobnými věcmi. Pohlazením ráno, když se vstává. Přípravou toho či onoho, co by druhému mohlo udělat dobře. Myslet na toho druhého víc než na sebe. Ono to ale přijde samo, z nás, protože se máme rádi, ne proto, že nám to někdo přiká-

že, nebo si to přečteme v knížce. V tom vidím opravdovou lásku. Musím si tě vážit jako člověka, protože jsi to ty. A to nám pomáhá překonávat všechny ty drobné problémy. Milovat znamená být rád, že tě vidím.

Občas ale vidíme hodnoty někde jinde, v něčem jiném. Jde o to vidět, co je podstatné.

Přesto ale na začátku vždycky očekáváme v partnerském vztahu štěstí...

Mám dojem, že myšlenka na štěstí zachvátila celý svět. Ústavy v Holandsku shromažďují všechny materiály, které kdy byly napsány na téma štěstí. Když napíšete knížku, ve které jde o štěstí, tak se samozřejmě bude dobře prodávat. Já mám ale vlastní pojetí toho, co znamená štěstí.

S dětmi jsme chodili na výlety. Šli jsme po cestě, taková cesta necesta, a hledali jsme, kdo z nás najde další značku. A ten, kdo ji viděl jako první, zakřičel: „támhle!“ A právě v tom vidím štěstí: jdeme tam, kam chceme jít, a dostalo se nám informace, že jdeme po správné cestě. To, že jsme pak došli do cíle, je zase jiná věc, ale štěstí je už na téhle cestě. Cestě, která má cíl. Jen bych k tomu ještě dodal, že to musí být správný cíl, že musíme mít nadhled. Aby třeba nešlo o to, dobýt Leninhrad.

Nejsme zvyklí uvažovat o svých právech víc než o svých povinnostech a odpovědnosti?

Krásně to vyjádřil Viktor Frankl. Když mu při návštěvě Spojených států ukazovali sochu Svobody, řekl jim: A mohli byste mě teď zavést do San Franciska? A když se divili,

Na práci jsem docela stačil. Měl jsem dobrou průpravu. Chodil jsem do Sokola, každý den jsem jezdil padesát kilometrů do školy. Jsem ze zemědělství, tam se pracovalo. Považoval jsem celou situaci za dočasnou.

S Franklem jsem se v Terezíně několikrát potkal. Na některé věci jsem se ho zeptal. Přišli jsme do Terezína ve stejnou dobu. Jenže on tam přišel už jako „hotový“ člověk, obdivoval jsem ho. On měl s sebou habilitační práci. V Bohušovicích, kde byla železniční stanice u Terezína, mu tu práci hned vzali. Šel tam v domnění, že ji v Terezíně dodělá...

Ale pravdou je, že jsme v Terezíně mysleli hlavně na to, co budeme dělat dál, až to skončí. Věřili jsme v to, že to bude mít konec. V myšlenkách jsme byli pořád někde vpředu, v budoucnosti. Všechny ty těžké situace, které jsme tam zažívali, nedokázaly naše nastavení do budoucnosti přehlušit. V našich představách dominovalo to, co bude dál, po válce. Jenom taková drobnost pro ilustraci: Učil jsem se od jednoho pána, optika, kudy jezdí v Praze jaké tramvaje, abych po válce trefil. On se už nevrátil.

Je ale také pravda, že ke konci někteří z nás skoro přestali chtít žít. To se stává.

Měli pocit, že už to nemá cenu, a to je začátek konce.

V souvislosti s válkou si umíme představit slovo hrdinství. Jaké místo má dnes v běžném životě?

Mám pocit, že co se týká hrdinství, jsme tak trochu svedeni jedním pohledem. Vidíme hrdinství ve velkých věcech. Opravdové hrdinství ale spočívá v maličkostech. Hodnota, opravdový život, je v drobnostech. A to nám nějak uniká. My chceme být velcí. Jde nám hlavně o to, co je vidět. Ale opravdové je to, co nikdo nevidí. Všechny ty drobné skutky lásky, které se vůbec nedostanou do povědomí druhých lidí. To, co člověk udělá nebo naopak neudělá, aby druhému pomohl. Takové skutky ale nosíme v sobě, ty se nevytrubují do světa. A někdy stačí jen správné slovo v pravý čas.

Myslíte si, že je dnes těžší se pro něco obětovat?

Řekl bych, že jsme příliš zchoulostivěli. Daří se nám příliš dobře. Já jsem vděčný i za to, že jsem v mládí musel pracovat. Protože jsem cítil, že to něco stojí. I děti jsme odmalička vedli k práci, odmalá si vydělávaly. Záleží i na tom, čemu se rozhodnete říkat obět'.

rozmlouvala Kateřina Rodná,
Psychologie 1/2012



Foto: Jindřich Štreit

vysvětlil jim to. Tam je určitě socha Odpovědnosti, nebo ne? Aby to bylo vyvážené. Já jsem tam byl a taková socha tam není.

Vy jste se s Viktorem Franklem poznal osobně, ale za úplně jiných okolností...

V sedmnácti letech jsem se za války dostal do Terezína. Byl jsem příliš mladý na to, abych pochopil, co všechno se vlastně děje.

CO CHYBÍ V PŘÍRUČKÁCH O SEXU?

Materiály pro sexuální výchovu, publikace, z nichž by mohli vycházet rodiče a které by si případně mohly číst děti, budou vždy narážet na ideologické rozpory, které znemožňují vytvoření společné koncepce. Kromě toho ale existuje spousta praktických otázek, na které nedává odpověď žádná z nich...

Co by se mělo dětem vykládat o sexu a v jakém věku?

V jednom článku jsem vyjádřil, myslím, hodně kompromisní návrh, že bychom děti měli odrazovat od sexu s těmi partnery, kde to nevypadá alespoň na roční vztah. Následkem bylo, že jsem byl pokousán z obou stran. Podle jedněch patří coby odpůrce zážitkového sexu mezi bigotní katolíky, což by mi možná i lichotilo, ale bohužel plísněn jsem byl i těmi z druhého břehu za to, že schvaluji předmanželský sex. Co tedy napsat do případné příručky, když není možné najít oboustranně přijatelný kompromis ani v takové banalitě, jako je otázka začátku sexuálního života?

Co se nedozvíte o pornu

Navrhují například praktické doporučení, jak reagovat, když si přišlo čtrnáctileté dítě se svými spolužáky pustit domů pornokazetu. Zavřeli se do pokojíčku a teď se k nim dobývá navíc čtyřletý sourozenec a brečí za dveřmi, že chce taky dovnitř. Existuje vůbec porno přijatelné pro děti? Může se dospívající kluk dívat na porno s tátou? Do kolika let je sexuálním zanedbáním, či dokonce zneužitím, když se dítě dívá s rodiči na porno? Jak reagovat na to, že dítě přistihne rodiče při souloži a vnímá soulož jako domácí násilí – tatínek trápí maminku? Co dělat, když si učitelka stěžuje, že dítě onanuje pod lavicí? Co mám citlivě říci dospívajícímu dítěti, když gauč v obýváku před přehrávačem s televizí je porůznu poonanován? Problém je především v konfliktech: rodičovská autorita, autonomie rodičovského domu versus sexuální svoboda a rodič se autonomie dospívajícího dítěte.

Chybí varování před sexuálním zneužíváním a znásilněním

Příručky popisují funkci pěnovitých těles v penisu při erekci, ale nenapiší, že erekci provází nárůst touhy po sexuálním styku a snižuje se schopnost sebeovládání. Tato touha může být nebezpečná nejen pro děti, ale i pro dospělé ženy. Proto jsou muži, jejichž erekci by dívka nikdy neměla vidět, přesněji řečeno, které by nikdy neměla vidět ani nahé. Především učitelé, nadřížení v různých zaměstnáních či brigádách, neznámí muži na veřejnosti, kněží apod. Vidět nahé rodiče je zkušenost, kterou mají jen některé děti. Sama o sobě je asi neškodná, a proto ji můžeme v mladším školním věku tolerovat podobně jako koupání s nahými

rodiči. Naproti tomu děti by neměly vídat otce se ztopořeným penisem. Rovněž chybí konstatování, že děti si nemají hrát s přírodním svých rodičů, k čemuž mají sklony děti v těch rodinách, kde nahota není tabu. Stejně tak „na doktora“ si mohou v rozumné míře hrát děti, ale rozhodně ne dospělí s dětmi. Chybí často naprosto běžná doporučení pro mladé dívky. Především, že se sexuální touhou mužů není radno si moc zahrávat. Mužům se sice klade na srdce, aby měli svou touhu pod kontrolou a respektovali ženino ne, jakkoli jsou vzrušení. Ale samozřejmě je to jen zbožné přání, praxe je jiná. Proto při sexuální výchově by se mělo klást na srdce mladým, že by neměli sahat na přirození nikoho, s kým nemají trvalý vztah. Stejně tak nikoho cizího, koho nepovažují za svého dlouhodobého partnera, by neměli nechat se dotýkat jejich erotogenních zón. Na místě je opatrnost – nedoporučovat vstupování do bytů cizích lidí, zejména dívky by měly být ostražitě před byty cizích osamělých mužů. Mnoho mladých dívek se rádo baví koketováním. Líbí se jim výrazné reakce mužů na jejich vyzývavé chování. To samo o sobě není závadné, ale jsou situace, kde je dobré si to dvakrát rozmyslet. Příručky většinou opomíjejí rady dívkám, jak postupovat v případě znásilnění. Běžná

Sexuální příručky pro školáky se vyznačují buď tím, že jsou anatomicky technicistní, nebo prezentují sex jako neškodnou oblast naprosté svobody a nekončících romantických požitků. Bohužel chybí jim zemitá realističnost partnerských vztahů. Sice je hezké, že se dětem v příručkách říká, že homosexualita je normální, ale děti potřebují především rozřešit vlastní pochyby: „Zdál se mi erotický sen a byl v něm nahý muž. Jsem, nebo nejsem buzna?“ Odpovědi typu: „Vždyť je to jedno, všechno je normální!“ děti ani jejich rodiče opravdu neuspokojí.

Záludnost prodejného sexu

Po filmech à la *Pretty woman* se mezi mladými často setkáváme s naivním přesvědčením, že by bylo fajn si sexem vydělávat. Dívky mají lákavou představu, že si budou držet vybranou klientelu. Jenže stávající praxe, jak mi barvitě líčí klienti, je jiná. V posledních letech prudce narůstá nabídka prodejného sexu, takže podle pravidel mikroekonomie jde jeho cena dolů. Dívky si tedy tolik nevydělají, ale hlavně musí brát vše, co se jim nabídne. Což je často pořádný hnus. Největší problém je však s tímto femeslem přestat a být následně schopná stabilního partnerského vztahu. Ani to se ovšem nedočtete.

Neplodnost, potraty a antikoncepce

Příručky sexuální výchovy by nepochybně měly varovat před metlou moderního rodičovství, kterou je neplodnost. Přes veškeré úspěchy lékařské vědy trvalá neplodnost postihuje stále narůstající procento párů. Záludnost antikoncepce není v tom, že může být zdravotně závadná, ale že lidi tak dlouho oddalují početí dětí dokud nebudou optimální podmínky, až zjišťují, že jim ujel vlak a že se jim rozpadají dříve krásné vztahy jen proto, že jsou přechozené.

Ani v jedné sexuální příručce, kterou jsem četl, se neuváděla možnost darování dítěte do adopce jako jedno z východisek z nechtěného těhotenství, a to i přes alarmující demografický pokles naší populace a fakt, že mnoho neplodných rodičů marně čeká na dítě, kterému by mohli nabídnout veškerou svou lásku a péči. Hlavní překážkou této praxe v dnešní době je především veřejné mínění. Veřejnost odsuzuje víc matku, která dala dítě do adopce, než tu, která šla na potrat.

Bylo pro mě zklamáním, že žádná ze sexuálních příruček neuváděla jedinou ukázkou postabortivního syndromu.

Moc elektronických médií

Na internetu neexistuje soukromí – i když rozesešné dívky sedí doma v pokojíčku v růžovoučkém pyžamku, měly by na internetu vystupovat tak, jako by stály na náměstí plném lidí. Dívky často ani nenapadne, že po rozchodech jejich erotické fotky, které dělaly z lásky k partnerovi, začínají nezadržitelně



Foto: Jaroslav Kučera

reakce totiž je jít domů, omýt se a znásilnění oznámit na nátlak rodiny třeba až za týden. Správný postup je ale opačný – dívka má jít na policii bohužel v tom neutěšeném stavu, v jakém je právě po činu. Stejně tak by příručka měla obsahovat doporučení, co se má dělat při běžné situaci, kdy policisté dívce implantují vinu za znásilnění: „Nemáš chodit po nocích sama!“

AGRESIVNÍ DĚTI: ÚTOČÍ, NEBO SE JEN BRÁNÍ?

Agresi nemáme rádi, ještě víc nám vadí u vlastních dětí. A tak také snadněji podléháme tradiční představě o dětské nevinosti. Jenže agresivní chování je dětem vlastní – podobně jako je vlastní nám dospělým.

Agresivita je pro českého rodiče podobně citlivé téma jako inteligence dítěte. V našem kulturním prostředí, kde je upřednostňována rezervovanost a skepticismus před soutěživostí a tahem na branku, je agresivní chování dítěte vnímáno jako obrovský problém. Sdělení, že se potomek choval agresivně k vrstevníkům, bývá rodičem vnímáno jako útok, jako zpochybnění jeho kvalit, a to nejenom rodičovských, ale i osobních a morálních.

Agresivita je v dětských kolektivech (i v těch českých) úplně běžná. Snyder (2003) pozoroval děti od 5 do 7 let na dětském hřišti. Výskyt agresivního chování (fyzické nebo slovní napadení) byl tak rozšířený, že jenom 10 % dětí se nestalo terčem nějaké formy útoku během pozorovacího období. Fyzické nebo verbální útoky na jiné děti tvoří velkou část všech dětských interakcí.

Přestože v dětském kolektivu je agrese všudypřítomná, jednotlivé děti se mezi sebou výrazně odlišují intenzitou a frekvencí takového chování. O agresivitě se dokonce mluví jako o stabilním osobnostním rysu, který souvisí se sociálně patologickými jevy, jako je abúzus drog a páchaní trestné činnosti. Ale

kolovat po internetu jako pomsta za rozchod. Děti nepočítají s tím, že důvěrnosti, které zveřejňují svým „přátelům“ na Facebooku budou hodně kriticky číst jednu třeba i jejich zaměstnavatelé. Zkrátka existuje internetová stopa a s rostoucí vzdáleností od zdroje a s časem od vzniku se informace nezamlžují a nemizí.

Jeden otec chtěl s dcerou probrat nějaký průsvih ve škole. Začal proslov, načež se jeho třináctiletá kopretina zvedla, vzala svůj mobil a ukázala mu prsa jeho sekretářky, se kterou měl poměr: „Ty mi tak můžeš něco říkat!“ pravila s přehledem. Co dělat, když otcovské sebevědomí a mužská sebejistota je rázem hluboko pod nulou? Odplazí se jak zbitý pes? Jaké má „páky“ vůči dceři, která se chová jako slon v porcelánu a ve skutečnosti vůbec netuší, co máma s tátou řeší?

Poučujme děti o tom, co skutečně budou řešit

Děti bychom měli především připravovat na realitu dnešních partnerských vztahů. Nasazovat prezervativ na bidlo a podávat dětem ruku navlečenou v prezervativu – jak nám to navrhuje příručka ministerstva školství – je pro budoucí život našich dětí asi tak smysluplná zábava, jako napouštět špreky vodou a házet je z okna po kolemjdoucích.

*Jeroným Klimeš,
Psychologie 1/2012*

zatímco platí, že pachatelé násilných trestných činů (zvláště opakovaných) bývají agresivní už od dětství, zdaleka ne všechny děti, které se chovají agresivně, jsou zatracenci předurčení ke kriminální dráze.

Není agrese jako agrese

Agresivní chování se vyskytuje v různých formách a je různě motivováno. Považují za smysluplné dělení agrese podle motivace na reaktivní a proaktivní. Ukazuje se, že tyto dvě formy agrese mají různou etiologii, odlišnou vnitřní logiku a odlišným způsobem zpětně působí na agresora.

Reaktivní agrese

je akterem prožívána jako odpověď na útok, je afektivní, impulzivní, provázená hněvem. Projevuje se například tak, že dítě v afektu ničí věci, začíná rvačku, když ho někdo škádlí. Dítě má často pocit ztráty kontroly, typická je vysoká úroveň nabuzení. Cílem agresivního chování je ubránit se útoku (třeba i domnělému). Teoretické vysvětlení reaktivní agrese vychází z modelu frustrace-agrese, kdy agrese je hostilní reakcí na frustraci. Reaktivně agresivní projevy jsou typické pro děti s určitým nedostatkem v sociálních dovednostech. Děti z hyperprotektivních rodin či synové matek nespokojených v osobním životě mají potíže v situacích, kdy jsou frustrovány jejich potřeby. Rodiče, resp. matky, jim vycházejí velmi aktivně vstříc, předjímají a uspokojují jejich potřeby, aniž by si děti samy musely o něco říkat. Běžný spolužák bere tak málo ohledů na spokojenost dítěte ve srovnání s jeho milující matkou, že tento nedostatek ohledů je vnímán jako akt agrese, na který je třeba odpovídat.

Proaktivní agrese

je chladnokrevná, dítě necítí zlost a očekává pozitivní výstup. Projevuje se například tím, že dítě rozbíjí věci pro zábavu, začíná se šikanou. Cílem je dominance (chce být nejsilnější, nejlivnější) nebo přivlastnění si objektu. Proaktivní agrese je vysvětlována v duchu Bandurova sociálního učení – je to získané instrumentální chování spouštěné očekáváním odměny. Důležité je, že není očekáván trest.

Ozývají se hlasy, že dělení na reaktivní a proaktivní agresi je příliš hrubé. Dva možné cíle agresivního chování (ubránit se útoku a získat moc nad ostatními) připadají některým autorům málo. Poukazují na to, že i proaktivní agrese může být provázena hněvem. Marieke Vissera a kolektiv (2009) sledovali vnitřní logiku agresivního chování dětí tak, že zjišťovali, jak samy děti rozumí konfliktům a své roli v nich. Ukázalo se například, že agresori v drtivé většině případů sami sebe vnímají jako oběť. Na základě analýzy vnitřní logiky agresivního chování autoři vytvořili pět profilů.

Profil 1: Porozumění (8 % dětí ve výzkumném vzorku)

Tyto děti hledají u ostatních porozumění.

Fyzickým násilím (jindy klidně vysvětlováním) dítě docílí toho, že útočník pochopí, jak moc mu vadí třeba škádlení, a konflikt bude zažehnán. Žádné z těchto dětí netvrdilo, že jejich protějšek je pyšný na to, co jim provedl. Snaží se regulovat vlastní emoce a hledají podporu u rodičů a učitelů.

Profil 2: Útěk a hledání ochránce (25 % dětí ve výzkumném vzorku)

Děti z této skupiny uvádějí, že jsou často napadány, ale neodpovídají agresivní akci. Utíkají. Jsou našťavané a chtějí se pomstít, ale zároveň se cítí smutné, protože se nechtějí dostat do konfliktu. Hněv regulují tak, že se snaží nemyslet na to, co se stalo. Polovina z těchto dětí vyhledala pomoc dospělého.

Profil 3: Útěk nebo pomsta s vnitřním konfliktem (28 % dětí ve výzkumném vzorku)

Tyto děti jsou přesvědčeny, že oponent si užívá toho, jak je vytočil. Vytočené v konfliktní situaci skutečně jsou. Nemají rády konflikty, ale rvou se. Společným jmenovatelem pro tuto skupinu je impulzivita reakcí.

Profil 4: Pomsta (rovnováha moci), charakteristický pro 28 % dětí z výzkumného vzorku.

Tyto děti reagují velmi bezprostředně agresivně. Chtějí zastavit agresi svého protějšku, zároveň se mu pomstít a udržet své postavení. Většinou vyjadřují své emoce přímočaře, bez snahy o jejich regulaci.

Profil 5: Potěšení (11 % dětí z výzkumného vzorku)

Agresivní chování se u těchto dětí objevuje proto, že rády dominují nebo je těší samotný proces ubližování. Typicky samy neprožívají vinu ani stud, ale tyto pocity připisují svým protějškům. V této skupině byly nejvyšší skóry deficitů pozornosti a hyperaktivity.

Proaktivní agrese je typická pro děti z profilu 1 a 5, částečně z profilu 4 (kritériem je zde vidina zisku z agresivního počínání).

Vraťme se ke koncepci reaktivní a proaktivní formy agrese. Ukazuje se, že jedinci, pro které je typická jedna z těchto dvou forem, se ubírají jiným směrem než ti, pro které je typičtější druhá forma. Víme například, že pro reaktivně agresivní děti je typický raný výskyt problémů s impulzivitou, deficit pozornosti, odmítání vrstevníky, depresivita.

Proaktivní agrese byla spojena s určitými psychopatickými rysy, smyslem pro humor, schopností vést lidi a později s delikventním chováním. Proaktivně agresivní děti mívají na rozdíl od reaktivně agresivních přátele, ti však jsou také proaktivně agresivní.

Co jsme udělali špatně:

Mohou rodiče za agresivitu svých dětí?

Existuje nepřehledné množství studií, které hledají a úspěšně nacházejí mnohé souvislosti mezi tím, jací jsou a jak se chovají rodiče a nakolik se jejich děti projevují agresivně.

Agresivní chování dětí bylo například dáno do souvislosti s hněvivostí či depresí matky, nízkým emocionálním zapojením matka-dítě a s krutým prosazováním disciplíny. Agresivní děti samy udávají větší emoční vzdálenost

mezi sebou a rodiči a mají vůči rodičům více negativních pocitů.

Culp a kolektiv (2003) tvrdí, že děti matek, které postrádají vřelost a empatičnost, se častěji angažují v šikanování ostatních. Zhou (2002) zkoumal vztah mezi matčiným chováním k dítěti, dětskou empatií a sociálním fungováním dítěte. Matky, které otevřeně projevují pozitivní emoce před dětmi, mají empatické děti, a empatické děti jsou pak méně agresivní.

Mary E. Curtner-Smith s kolektivem (2006) zkoumala vztah mateřského chování a agresivity předškolních dětí z chudých rodin. Ukázalo se, že z mnoha sledovaných proměnných rodičovského chování (empatie, vhodnost očekávání od dítěte, uplatnění moci nad dítětem, tělesné trestání) právě empatie byla v nejsilnějším vztahu k agresivnímu chování dětí, a ne tolik k fyzické agresivitě, ale zejména ke vztahové rovině, k šikanování (vyzývání ostatních, ať se s dotyčným nekamarádí, šíření pomluv a podobně).

Další studie se zabývaly vztahem mezi používáním fyzických výchovných prostředků a pozdější agresivitou dětí. Výzkumníci jsou zde poměrně jednotní: fyzické tresty a agresivita dětí jdou ruku v ruce. Zároveň je zavádějící interpretovat fyzické tresty automaticky jako akt rodičovské agrese vůči dítěti. V jednom výzkumu (Sheehan, Watson, 2008), který se zabýval spojitostí mezi bitím dítěte a jeho agresivitou (spojitost byla tradičně vysoká) se objevil zajímavý efekt: matky s vyšší dosaženou úrovní vzdělání používaly více fyzických trestů než matky s nižším dosaženým vzděláním. Zároveň ale častěji řešily prohřešky dětí tak, že si s nimi sedly a probraly incident. Obecně tedy matky s vyšším vzděláním častěji děti usměrňovaly, proto fyzické tresty u vzdělanějších matek

autoři interpretovali jako výraz větší investice do dítěte.

Víme, že zvýšená agresivita se u dítěte vyskytuje společně s dalšími jevy. Nevíme ale, jestli jde o vztah příčiny a následku. Výchovné prostředky nejsou jednostranným nástrojem rodičů, jsou spoluutvářeny dítětem. Je možné, že právě potenciálně agresivní dítě dožene zoufalého rodiče k použití krutých výchovných prostředků? Nebo že pro některé děti je těžší mít pochopení, a proto se matky chovají jako méně empatické? Jsou tyto děti poznamenány formativními událostmi v jejich životě, nebo to jejich vrozené předpoklady spouštějí zhoubný řetězec událostí?

Longitudinální studie poskytují jistou podporu i pro tento předpoklad. Chess (2008) sledoval děti od 3 měsíců věku až do dospělosti. Ukázalo se, že děti, které se později projevovaly agresivně, se už ve 3 měsících odlišovaly od ostatních společnými temperamentovými rysy: nízkou adaptabilitou, nízkou vytrvalostí a vysokou úrovní aktivity. Agresivní děti později často trpí poruchami spánku, mají potíže s mluvením a s řečí, dále mívají problémy s pozorností a hyperaktivitou. Raný výskyt agresivity u dětí (3–5 let) byl dobrým prediktorem školní neúspěšnosti, delikvence a zneužívání návykových látek.

Reaktivní agrese je sice v čase u konkrétního jedince poměrně stabilní, ale při jejím rozvoji se uplatňují vlivy prostředí: kruté a ohrožující prostředí, odmítání vrstevníky, tvrdé chování rodičů. Podle některých výzkumů reaktivní agrese s věkem klesá. Zmírňuje se souběžně s tím, jak se dotyčný učí znát sám sebe, ostatní a mezilidské vztahy.

Proaktivní agrese pomalu roste u mužů v období od pozdního dětství do adolescence. Otázkou je, proč je proaktivní agresivní chování tak stabilní. Možná, že jde o případ, kdy

genetické vlivy spouštějí sérii událostí, které pak vedou k dalšímu agresivnímu chování. Nebo je proaktivní agrese těsně spojená s jinými stabilními charakteristikami osobnosti jako například psychopatické, necitelné a anemocionální rysy.

Vliv osobnosti rodiče a jeho výchovných praktik na agresivitu dítěte není přímočarý. Mnohem více záleží na tom, jaký rodič je, než na tom, o co se vědomě snaží ve výchově dítěte. Agresivní chování je naprosto běžné. V poradenské praxi považují postoj rodičů k agresivním projevům jejich dítěte za zcela zásadní pro budoucí vývoj.

Xenie Uholyeva

(Seznam literatury na webu)

X. Uholyeva je školní psycholožka. Narozena ve Lvově, absolventka vyšší odborné školy sociální práce, charitní a sociální péče. V r. 2009 ukončila studium psychologie na UK.

K přípravě na bohoslužby o nedělích a svátcích

sobota 11.2. 18 h. Mistrovice
neděle 12.2. 6. v mezidobí
7.15 h. Letohrad Lv 13,1-2.45-46
8.45 h. Lukavice Ž 32
10.15 h. Orlice 1. Kor 10,31-11,1
Mk 1,40-45

sobota 18.2. 18 h. Lukavice
neděle 19.2. 7. v mezidobí
7.15 h. Letohrad Iz 43,18-19.21-25
8.45 h. Mistrovice Ž 41
10.15 h. Orlice 2 Kor 1,18-22
Mk 2,1-12

Popeleční středa 22.2. 18 h. Kunčice

sobota 25.2. 18 h. Mistrovice
neděle 26.2. 1. postní
diecézní sbírka Svatopetrský halěř
7.15 h. Letohrad Gn 9,8-15
8.45 h. Lukavice Ž 25
10.15 h. Orlice 1 Petr 3.18-22
Mk 1,12-15

sobota 3.3. 18 h. Lukavice
neděle 4.3. 2. postní
7.15 h. Letohrad Gn 22,1-2.9a-18
8.45 h. Mistrovice Ž 116
10.15 h. Orlice Ř 8,31b-34
Mk 9,2-10

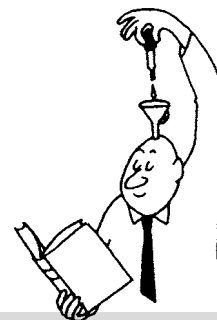


Foto: Oleg Homola

Okénko do farnosti - Vydavatel Farnost sv. Václava v Letohradě

Adresa redakce: Václavské náměstí 57, 561 51 Letohrad • Redakce: Iva Marková, Miloslava Šejvlová, Václav Vacek, jazyková úprava Jana Kalousková, e-mail: ivamarkova@tiscali.cz • digitální podobu naleznete na www.letohrad.farnost.cz
Rejstříkové č. MK ČR E 12797 • Sazba: JPG, Tisk: Grantis s.r.o. tel. 465 525 741